

EI CONJUNT MONUMENTAL DE LA SEU VELLA DE LLEIDA

PRE-FACI

El Turó sobre el que es basteix l'antiga Seu lleidatana ha estat el lloc d'assentament de totes les èpoques i generacions que han forjat la història de la ciutat, fent-ne l'eix vertebrador i origen de l'actual nucli urbà a la riba del riu Segre que, nascut al Pirineu, aboca les seves aigües, pocs quilòmetres avall, a la conca de l'emblemàtic riu Ebre.

La història de la ciutat és remunta a la primera època que els pobles ibers dominaven bona part del territori peninsular. Aquí fundaren la mítica Illirta (il/Lluna o Poblat ; Tir/Llop). Son famosos, **Indibil**, cabdill dels llergetes, i **Mandoni**, cabdill associat dels Ausetans (*Osona*), que participaren en el transcurs de la II Guerra Púnica entre cartaginesos i romans, als voltants del 210 a.C. (abans de Crist) i que finalment es revoltaren contra els vencedors romans perdent la vida en la revolta.

Amb posterioritat, a les seves extenses i planes contrades es duqué a terme un dels grans episodis bèl·lics de la història amb la participació triomfant de Juli Cèsar a la guerra civil romana contra les legions de Pompeu, uns cinquanta anys abans de la nostra era (50 a.c.) a la Batalla d'Ilerda.

Després de la caiguda de l'Imperi Romà, la ciutat fou ocupada per sueus i visigots, els quals aixecaren una primitiva catedral on ja a l'any 546 es té notícia de la celebració d'un concili eclesiàstic. A partir de l'any 714, els àrabs denominen la ciutat com a Lariya o Lareda, construint la magnífica fortalesa de la Suda o Alcàsser.

En plena època de la reconquesta cristiana al 1149 les tropes del comte de Barcelona, Ramon Berenguer IV, i del comte d'Urgell, Ermengol VI, alliberen la ciutat amb l'ajut dels monjos-guerrers de l'Ordre del Temple. Fou aquest període d'afermament cristià el qual va permetre, a partir de l'any 1203, l'edificació de l'actual Seu Vella.

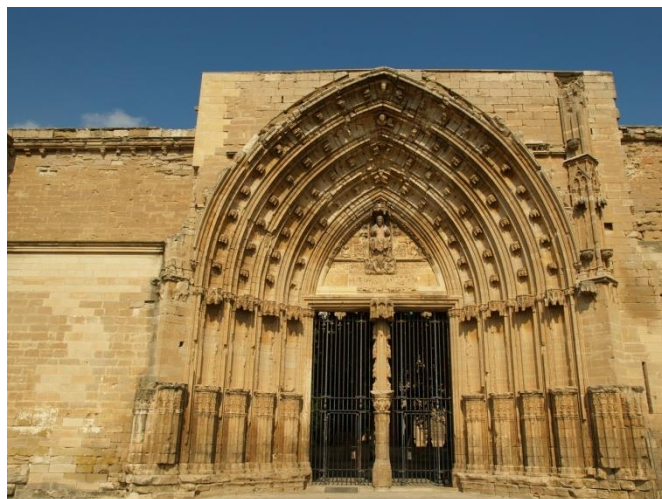

Peronella d'Aragó i Ramon Berenguer IV
Oli de 1634 (Museu del Prado) copia d'un original de Filippo Ariosto 1586

El segle XVIII marca l'inici del declivi per la Seu, quan Felip V la transforma, per imperatius militars en caserna, provocant una radical readaptació d'aquest espai històric fins a desplaçar el culte lluny de l'històric turó. Caldria esperar fins la declaració de monument històric-artístic de l'any 1918 per iniciar un lent procés de restauració el qual es va concloure en dates recents.

La Seu Vella

Al 1193, **el bisbe Gombau de Camporells**, veritable promotor de l'obra, inicià les gestions per tal de facilitar l'execució del projecte catedralici. Per aquesta tasca llegà els serveis d'un mestre d'obres, en **Pere de Coma**, segons hi consta al *Llibre Verd de la Catedral*. Al 1203 el rei catalano-aragonès *Pere I* i el comte *Ermengol VIII d'Urgell*, senyors de la ciutat i successors dels antics conqueridors, feren els honors juntament amb el bisbe Gombau de posar la primera pedra de la nova catedral. El conjunt monumental de la Seu encara trigaria més de cent anys a concloure's.

L'obra, executada bàsicament sota els trets característics del romànic, rebé nombroses aportacions d'estil gòtic, per la qual cosa l'edificació queda definida com de trànsit del romànic al gòtic. Actualment, degut a l'espoli, ha perdut la riquesa ornamental que antany lluí en els seus temps d'esplendor, com el cor monumental, notables retaules, diversos altars, artístics sepulcres, pintures murals hagiogràfiques, etc... Malgrat aquestes mancances, la Seu captiva al visitant i causa una gran sensació de monumentalitat, transmetent una clara idea d'unitat arquitectònica que es reflecteix en la harmonia de línies i l'equilibri de les masses que presenta el monument.

La Seu s'estructura en base a una planta basilical rectangular amb una espaiosa nau central i dos laterals. El creuer, de gran extensió, permet elevar sobre sí un imponent cimbori octogonal. També hi destaca el presbiteri amb el seu absis semicircular i les boniques absidioles cadascuna amb la seva capella. *Tanquen l'edifici un majestuós claustre i una senyorívola torre-campanar.* L'església basilical té una longitud de 60 metres i uns 13 d'ample, mentre el creuer arriba als 53 metres de llargària amb una amplada de 9,62; les naus laterals fan 30,23 metres per 7,60.

Tot el conjunt compta amb diverses influències creatives, procedents tant d'una primigènia petjada islamitzant, com de les escoles arquitectòniques del Rosselló, el Llenguadoc, el Cister borgonyó i fins i tot, dels àmbits anglo-normand i centroeuropeu. Tota aquesta afluença d'aportacions van configurar per sí mateix una corrent artística coneguda como *l'Escola de Lleida, reflectida preferentment en l'execució escultòrica dels seus notables portals romànics i, en especial, del peculiar i gran claustre gòtic.*

Els valors pitagòrics i la sèrie del Número d'Or, que habitualment feien servir els mestres d'obra medievals en edificis sacres, es constaten en la construcció de la Seu Vella en les seves notables proporcions, essent redescoberts gràcies als estudis duts a terme pels especialistes, a través de la xifra pitagòrica 33,33 i altres números algebraics (arrel quadrada de 2 i de 3).

Per tot això, la Seu Vella és un edifici capital de l'estil romànic-gòtic de transició i una indiscutible obra mestra de l'arquitectura medieval. Magníficament realitzada pels diversos mestres constructors que la llegaren a la ciutat de Lleida, amaga un missatge transcendent encriptat a la pedra i que els amants de l'Art i el Coneixement sens dubte, sabran valorar.

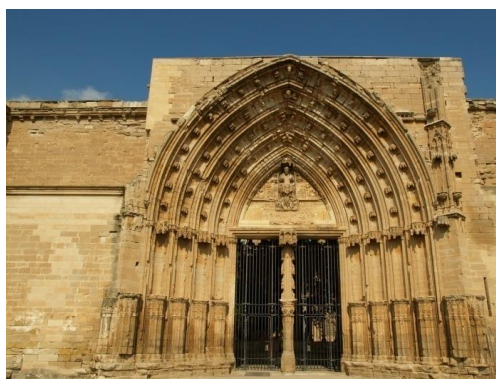
El Cimbori

El Cimbori. És una de las peces arquitectòniques més remarcables del monument. D'elegant factura romànic-gòtica i planta octogonal –de clara influència templària, té una doble galeria superior per on hi entra una gran quantitat de llum, exuberantment aprofitada com element artístic sense semblança en cap altre temple romànic; ideat per **Pere de Prenafeta**, successor d'en *Pere de Coma* a la direcció de les obres.

Pel cimbori octogonal, penetra molta claredat que incideix sobre el transsepte, tot il·luminant l'espai central de l'edifici, efecte inspirat en les consideracions sobre l'art i la litúrgia llegades per *l'Abat Suger a l'abadia de Saint-Denis de Paris*, al conjuntar l'arquitectura amb els evangelis que ens presenten a Crist com a portador de la llum espiritual.

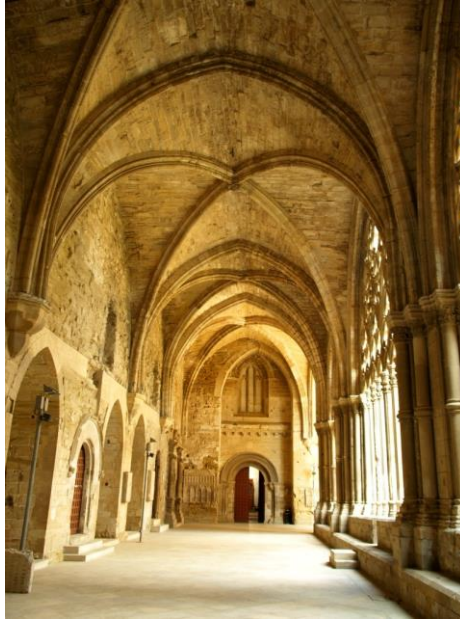
Les Portes

Porta dels Apòstols

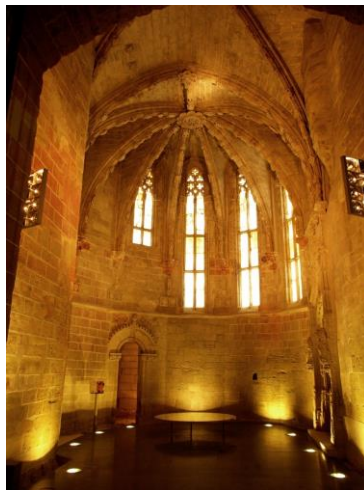
Dels seus Portals destacar el de *L'Anunciata*, de certa influència àrab atès que hi conté elements provinents de l'antiga mesquita, que ve a ésser el primitiu model de les successives portes de las naus i de la *singular Porta dels Fillols* que configuraran la ja coneguda *Escola de Lleida*, caracteritzada per l'elegància decorativa i perfecte sentit de la proporcionalitat reflectida en els seus capitells, sòcols, àbacs, arquivoltes i per l'expressa absència del timpà que dona al conjunt, una notable sensació de profunditat abans d'entrar al recinte sacre de la catedral.

La Porta dels Fillols és la millor expressió artística del romànic a Lleida. Construïda amb una exquisida sensibilitat, ha estat un model àmpliament imitat a gran part del territori de l'antiga Corona d'Aragó. Als peus de l'edifici que comunica amb el claustre, hi han les portes internes central i de les naus laterals que destaquen per la seva exuberància i decoració. Finalment, ressaltar també *La Porta dels Apòstols*, d'exclusiu estil gòtic, que originàriament era la culminació exterior de tota l'edificació.

Els Portals de l'Escola lleidatana propugnen, a través de la seva harmònica bellesa, el significat còsmic i teològic d'aquest temple. Així, també recullen les paraules del propi Crist "Jo soc la porta" (Joan X, 7). Aquestes portes no simbolitzen altre cosa que el "Limes" (*límit*), que separa el món profà del recinte sagrat, veritable avantsala celestial que exhorta als fidels a la purificació abans d'accedir-hi. Aquest és el doble missatge de penitència i protecció escenificat de forma magistral al romànic lleidatà. Es així com a l'admirar les portes de l'Anunciata, la dels Fillols i la de les naus interiors del edifici, podem percebre la extraordinària majestuositat amb la que foren realitzades.

Les Capelles

Altar del bisbe Ferrer Colom

D'entre les capelles una hi destaca per la seva singularitat, la *Capella de Cescomes*. Promoguda pel **bisbe Arnau Cescomes** entre els anys 1335 i 1346, és coneguda com "Extra Sedem" atès que no té comunicació directe amb l'interior de la catedral. La presència d'aquest element, causà la implantació definitiva de la corrent gòtica en la construcció de la Seu. Certs investigadors atribueixen l'execució de l'obra al taller del **mestre Pere Piquer**. Però d'altres, curiosament, la vinculen amb un **arquitecte anglès, Reginald Faulkner**, conegut a l'àmbit català amb el nom de *Reinard des Fonoll*, el qual vingué a Catalunya a instàncies del rei Jaume II, amic personal del rei anglès Eduard II. Gràcies als estudis del Dr. Vives i Miret, se sap que aquest mestre d'obres, es va distingir pels seus treballs a l'Abadia de Westminster de Londres i durant la seva estada a Catalunya, també va deixar la seva empremta artística al Monestir de Pedralbes de Barcelona, als cistercencs de Poblet i Santes Creus i a la Col·legiata de Montblanc. Altres a destacar són les Capelles dels Montcada, Requesens, etc...

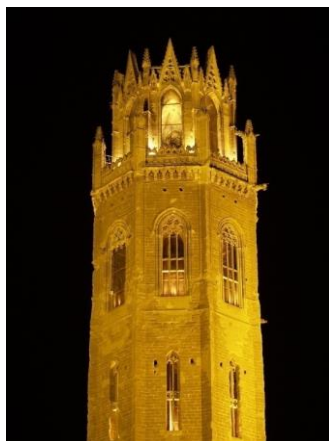
El Claustre

El Claustre: De gran notorietat en estar considerat un del més grans d'Europa. De planta quasi trapezoïdal, té unes dimensions extraordinàries per al seu gènere; la longitud de les diferents naus abasta un total de 48 metres, per un ample de 8,77. La singularitat i bellesa del fris present a tot l'espai, forma un conjunt harmònic amb les treballades escultures i capitells. *Un dels grans mestres constructors que hi participà fou en Jaume Cascalls*, escultor del rei Jaume II, que treballà en les sepultures reials de Poblet. Hi destaca la galeria, pensada com a esplèndid mirador sobre la ciutat, el riu Segre i les seves extenses planúries. Però encara hi ha més, aquest claustre, amaga al seu interior dues autèntiques joies model de simbolisme hermètic, les quals passen absolutament desapercebudes als ulls profans: *El Mandala i El Segell de Salomó*, dels quals en parlem més endavant.

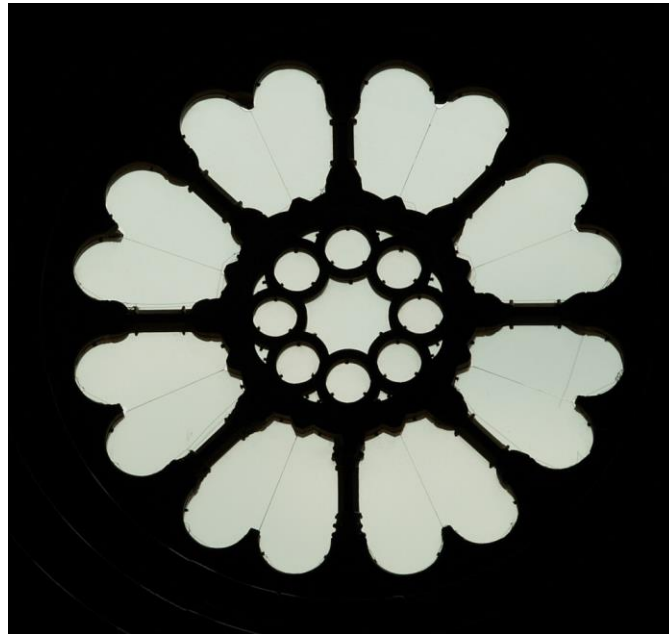
El Campanar

Torre-campanar octogonal: Bastida a l'extrem sud del claustre, en una situació idònia com és la culminació del mirador claustral, ofereix una notòria harmonia amb la resta de l'edificació catedralícia. Sobrepassa els 60 metres d'alçada, compta amb una renovada escala de cargol de 238 graons que ens duen fins al punt més elevat de la torre, des d'on gaudirem d'una magnífica vista de la capital i la comarca lleidatana.

El Mandala

El Mandala o Gran Segell Circular dels mestres constructors de la Seu. Situat a prop de la porta de la nau central, representa la Gran Roda de l'Univers basada en figures geomètriques i concèntriques. És una imatge plàstica i sintètica de la dualitat que flueix cap a una unitat central. El Mandala incita a l'esser humà a concentrar tot allò de dispers que rau al seu interior, cap a una unitat espiritual superior. Aquest símbol era un dels emblemes de les Lògies de mestres constructors i, de forma nítida, s'ens representa de manera exuberant i tàcita en una de les parts centrals del magnífic claustre de la Seu Vella.

El Segell de Salomó

El Segell de Salomó y la numerologia. Un altre joia artística del claustre. Es l'arcà sis representant totes les forces positives i negatives del magnetisme universal. Las sis puntes de l'estrella son positives. Las sis fondes entrades que hi han entre punta, son negatives. L'estrella de Salomó es el símbol perfecte del Sol Central y es per això que en aquest peculiar Segell de Salomó del claustre de la Seu Vella, ens mostra al seu centre, una minúscula figura de Jesucrist, com a portador de la llum espiritual, assegut a la falda de la Verge. En aquest Segell de Salomó podem contemplar la perfecció del cercle que l'abasta i, concentrant la mirada, descobrim la profusió de números sagrats que hi conté; el 0 que es el cercle, l'1, el 3, el 7, el 10, etc... Convido als lectors a descobrir per sí mateixos la bellesa d aquest missatge subliminal que els constructors de la Seu Vella ens van llegar a semblança de les paraules de Plató: "el número és el coneixement mateix..."

Gliptografia

Per concloure aquesta relació d'elements arquitectònics i simbòlics, convé mencionar la gran abundància de signes dels picapedrers lleidatans i la seva curiosa gliptografia (*inscripcions a la pedra*), que als anys 80 del passat segle foren descrits pel Professor Joan Tous i Sanabra i que mereixerien un profund estudi pel significat que alguns d'ells poden contenir.

Autor article: Jaume Cluet (*Especialista en Turisme Cultural*)

Fotografies: Ramon I. Canyelles